

סירוב משלב

האם ניתן לסרב לבקשה של מישהו בלי להשאיר אצלו רושם שלילי, בלי שהתוצאה תהיה WIN-LOSE? - על פניו נראה קשה, אבל מסתבר שהדבר אכן אפשרי.

נתאר לעצמנו שיעל באה לאמה ואומרת לה: "אמא, נמאס לי מהלימודים. אני רוצה לקחת שבוע חופש ולצאת לטיול עם חברות בנגב". טיבעי שהאמא, תענה באסרטיביות: "נפלת על הראש באמצע הלימודים? ושאי לא אשן בלילה מדאגות?!" הדרך הזאת מובילה בהכרח לתוצאת W-L. האמא מוודאת שיעל שוכחת מ"הטירוף" וממשיכה בשגרת הלימודים. מאידך, יעל יוצאת רע מהסיפור הזה. אף אחד לא מבין אותה, היא לא השיגה את מה שרצתה, ממשיכה בטירוף הלימודים וגם קיבלה על הראש בגלל "רעיון הזוי". ללא ספק תוצאה עצובה ליעל.

אפשר אחרת. "סירוב משלב" עשוי להוביל את יעל ואת אמה, לתוצאת W-W. בשביל זה צריכה האמא שליטה עצמית, יצירתיות, סבלנות ומיקוד עצמי נמוך. הרעיון של "סירוב משלב" כולל ג' מרכיבים מרכזיים: אמפטיה, מיקוד באחר, והיענות חלקית.

ננסה ליישם את הרעיון על יעל ואמה. בחלק הראשון, האמא תגלה אמפטיה. היא תסביר ליעל כמה היא יקרה לה ושהיא מבינה את הצורך שלה להשתחרר מהמתח הלימודי. אפשר להוסיף ולומר "גם אני במצבך, ניסיתי להתפרפר" או משהו מרוכך יותר, בהתאם לנסיבות המיוחדות. בחלק השני, היא תתמקד באינטרס של יעל ותסביר לה כיצד ההחלטה שלה תיפגע קשות בלימודיה ומדוע הרעיון רע בשבילה. בחלק השלישי, האמא תעשה מאמץ לא לסיים את הדיון בתשובה דיכוטומית "לא נוסעת". היא תציע היענות חלקית. במקום שבוע - יום-יומיים, במקום לנגב - לאזור המרכז בשעות הערב, במקום עכשיו - בעוד שבועיים או בחופש, במקום עם חברות - עם האח הגדול וכו'. מה שחשוב, שיעל תצא בתחושה שמשוהו מתאוותה הראשונית בידה. עכשיו או מאוחר יותר.

אומנם, התהליך המוצע מפרך מעט, אך ככול שהאמא תהיה ממוקדת באינטרס יעל, יצירתיות ונחושה להגיע לתוצאה משלבת, כך יש סיכוי שהדברים יאמרו באופן טבעי, וסביר גם שהם ייפלו על אוזניים קשובות.

הרעיון "סירוב משלב" מופיע גם בפרשת "כי תשא" (פ' ל"ג) במסגרת יחסי אלוהים ומשה. כידוע בפרשה זו מתרחש אחד האירועים המכוננים ביותר ביחסי אלוהים ועם ישראל – חטא העגל. חטא זה משפיע באופן משמעותי גם על מרקם היחסים שבין אלוהים ומשה, תוך הטלת אחריות הדדית לחטא הנורא (ר' רש"י פ' ל"ב פסוקים ז' ול"א). לא נרחיב בעניין זה, רק נדגיש כי במחצית השניה של הפרשה, משה ואלוהים עוברים תהליך של התפייסות מרגשת.

במסגרת תהליך ההתפייסות, אנו מוצאים שיח מרגש בין אלוהים למשה הכולל גם מרכיבים של "סירוב משלב". משה פונה לאלוהים ומבקש את קרבתו: "הודעני נא את דרכך ואדעך למען אמצא חן בעיניך". אלוהים עונה למשה: "גם את הדבר הזה אשר דברת אעשה פי מצאת חן בעיני ואדעך בשם". ביטוי חזק של אמפטיה מצד אלוהים למשה. בעקבות האמפטיה האלוהית, משה מוסיף ומבקש מאלוהים: "הראני נא את כבודך" (רש"י: "ראה משה שהיה עת רצון...והוסיף לשאול"). את הבקשה הזו, אלוהים נאלץ לדחות: "לא תוכל לראות את פני כי לא יראני האדם וחי". אלוהים מתמקד באינטרס של משה-האדם. המשמעות של ראיית אלוהים, היא כריתת הענף שעליו יושב האדם. אין פגיעה בכבוד אלוהים אלא פגיעה באדם עצמו.

ואז מגיע השלב האחרון בתהליך – שלב ההיענות החלקית: "והסרת את פפי וראית את אחרי ופני לא יראוי". את פני, כפי שביקשת, אומנם לא תוכל לראות, אבל במקום זאת תוכל לראות את אחורי. היענות חלקית. (חז"ל דנים בעומק ההבחנה שבין "פנים" ו"אחור" בהקשר לאלוהים, ולא נאריך בעניין זה).

מדהים לגלות כיצד ניתן להשליך מרגישות היחסים שבין אלוהים ומשה, לכל סוג של מערכת יחסים אנושית.